

GASTRONOMIK TURIZM TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISHIDA MILLIY OVQATLANISH MADANIYATINING AHAMIYATI

Odilova Shoiraxon Odiljon qizi

Andijon davlat chet tillari instituti mustaqil tadqiqotchisi,

E-mail: shoiraxonodilova3@mail.com;

Tel: +998903830435;

ORCID: 0009-0004-6312-7540

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18031827>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ingliz va o'zbek tillarida ovqatlanish madaniyatiga oid paremiya tahlil qilingan va Gastronomic turizm tushunchasi hamda uning rivojlanishida milliy ovqatlanish madaniyatining ahamiyati keng misollar bilan tavsiflangan.

Kalit so'zlar: gastronomiya, paremiya, milliy, madaniy, kulinar kod, turizm. Madaniyat.

КОНЦЕПЦИЯ ГАСТРОНОМИЧЕСКОГО ТУРИЗМА И ВАЖНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛИНАРНОЙ КУЛЬТУРЫ В ЕЕ РАЗВИТИИ

Одилова Шоира Одилжон кизи

Независимый исследователь в Андижанском государственном

институте иностранных языков

E-mail: shoiraxonodilova3@mail.com; Тел: +998903830435;

ORCID: 0009-0004-6312-7540

Аннотация: В данной статье анализируется паремия, связанная с культурой питания на английском и узбекском языках, и описывается концепция гастрономического туризма и важность национальной культуры питания в его развитии на многочисленных примерах.

Ключевые слова: гастрономия, паремия, национальная, культурная, кулинарный код, туризм. Культура.

THE CONCEPT OF GASTRONOMIC TOURISM AND THE IMPORTANCE OF NATIONAL FOOD CULTURE IN ITS DEVELOPMENT

Odilova Shoiraxon Odiljon kizi

Independent researcher at Andijan State Institute of Foreign Languages

E-mail: shoiraxonodilova3@mail.com;

Tel: +998903830435; ORCID: 0009-0004-6312-7540

Abstract: This article analyzes the paremia related to food culture in English and Uzbek, and describes the concept of Gastronomic tourism and the importance of national food culture in its development with extensive examples.

Keywords: gastronomy, paremia, national, cultural, culinary code, tourism. Culture.

KIRISH. *Gastronomik turizm* – bu sayyohlarning ma'lum bir hududga xos oshxona va taomlarni tatib ko'rish orqali o'sha xalq madaniyatini chuqurroq anglashga qaratilgan sayohat turi hisoblanadi. Boshqacha aytganda, gastronomik (kulinar) turizm oziq-ovqat va ichimlik bilan bog'liq noyob tajribalar orqali mintaqaning tarixi, urf-odatlar va turmush tarzi bilan tanishishdan iborat sayohat faoliyatidir. Bunda sayyohlar mahalliy oshxonaga oid an'anaviy yoki innovatsion taomlarni tatib ko'rish, oziq-ovqat festivallari, pazandachilik mashg'ulotlari va mahalliy oziq-ovqat ishlab chiqaruvchilariga tashrif buyurish kabi tadbirlarda ishtirok etadilar. BMT Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO) ta'kidlaganidek, gastronomiya "shunchaki

ovqatdan iborat emas; u turli xalqlarning madaniyati, merosi, anʼanalari va jamoaviy tuygʻusini aks ettiradi”, shu bois gastronomik turizm “madaniy merosni asrovchi va xalqlarni birlashtiruvchi soha” sifatida eʼtirof etiladi. Demak, gastronomik turizm nafaqat laziz taomlar isteʼmoli, balki til va madaniyat uygʻunligini his etish, yaʼni taomlar ortidagi ramziy maʼno va qadriyatlarni anglashni ham oʻz ichiga oladi.

Til va madaniyat ajralmas tushunchalar boʻlib, ayniqsa gastronomik tajribalarda bu uygʻunlik yaqqol namoyon boʻladi. Taom nomlari, ular bilan bogʻliq maqol va matallar (paremiyalar) hamda frazeologizmlar xalqlarning dunyoqarashi, urf-odatlar va qadriyatlarini oʻzida mujassam etadi. Shu sababli gastronomik turizm fenomenini tilshunoslik nuqtai nazaridan oʻrganish muhimdir – bunday yondashuv sayyohlarga mahalliy taomlarning lingvistik boyligi va madaniy semantikasini tushunishga yordam beradi. Quyida, avvalo, jahon tilshunosligida gastronomik turizm va ovqat bilan bogʻliq lingvokulturologik tadqiqotlar tahlil qilinadi, soʻng ularning natijalari asosida bizning yondashuvimiz bayon etiladi. Shuningdek, mavzuni chuqurroq oʻrganish uchun taklif va tavsiyalar keltirilib, ish yakunida xulosa hamda foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati taqdim etiladi.

V. A. Maslova taʼkidlashicha, tilshunoslikdagi lingvokulturologiya yoʻnalishi til va madaniyatning oʻzaro aloqasini, yaʼni til birliklarida milliy madaniyatning aks etishini oʻrganadi. Lingvokulturologik tahlil asosan muayyan xalq tilidagi soʻz va iboralarining nafaqat lugʻaviy maʼnosini, balki ular ortidagi madaniy-maʼnaviy mazmunni ham ochib berishga qaratilgan. V. I. Karasik taʼkidlashicha, til birliklari – soʻzlar, iboralar, maqollar – xalqning milliy tafakkuri va dunyoqarashini ifodalovchi “lingvokulturema”lar sifatida namoyon boʻladi. Xususan, frazeologik birliklar va maqollar biror xalq hayot tarzi, geografik muhitidan tortib tarix va urf-odatlarigacha boʻlgan jihatlarni oʻzida aks ettiradi. Til va madaniyat uygʻunligini oʻrganishda frazeologiya alohida oʻrin tutadi – maqollar, matallar, iboralaridagi obrazlar xalqning asrlar davomida shakllangan dunyo tasavvurini koʻrsatadi. V. A. Maslova taʼkidlaganidek, tadqiqotchilar gastronomik frazeologizmlarni milliy dunyoqarashning bir qismi sifatida koʻrib, ularni tahlil qilish orqali xalq tafakkuridagi oʻziga xos jihatlarni aniqlashgan. Lingvokulturologiya doirasida oʻtkazilgan izlanishlar frazeologik birliklar orqali millatning mentaliteti va madaniy qadriyatlarini oʻrganish imkonini beradi. Dunyo tilshunosligida oziq-ovqat va gastronomiyaga oid til birliklarini oʻrganishga qiziqish ortib bormoqda. Soʻnggi yillarda turli tillardagi gastronomik leksika va frazeologiyani tahlil qilishga bagʻishlangan ilmiy ishlar, monografiyalar va maqolalar eʼlon qilindi. Xususan, rus tilshunoslik maktabi bu borada salmoqli hissa qoʻshib kelmoqda – rus olimlari milliy oshxona bilan bogʻliq atamalar va iboralarini chuqur tadqiq etishgan. L.K. Bobirsheva rus va adigey tillaridagi frazeologizmlarni lingvokulturologik jihatdan qiyoslab, har ikki xalq tafakkuridagi konseptual modellardagi milliy xususiyatlarni koʻrsatib bergan. I.V. Sokhan oʻz tadqiqotida ovqatni madaniyat fenomeni sifatida falsafiy va antropologik nuqtai nazardan tahlil qilgan, turli jamiyatlarda oshxona va gastronomiya rivojlanishini qiyosiy oʻrgangan. Shu bilan birga, E.V. Kapelyushnik “*kulinar kod*” (oshxona kodi) tushunchasini tadqiq qilib, milliy taomlar va kulinariya anʼanalari tilda qanday metaforik maʼnolar qatlamini hosil qilishini koʻrsatgan. Olimaning xulosasiga koʻra, anʼanaviy taomlar va pazandachilik amaliyotlari orqasida millatlarning miflari, diniy eʼtiqodlari va tarixiy tajribalari yashiringan boʻlib, bular til vositasida aks etadi.

Bundan tashqari, E.V. Dzyuba o'simlik mahsulotlari nomlarining lingvokognitiv kategorizatsiyasini o'rgangan – ya'ni sabzavot, meva, don-dun nomlarining tilda va xalq tafakkuridagi tuzilishi va tasnifini tadqiq qilgan. A.V. Baldova rus tilida “*X ni oziq-ovqat sifatida tasavvur qilish*” kognitiv metafora modelini tahlil qilib, mingdan ortiq obrazli iboralar misolida ovqat metaforalari dunyoni modellashtirish va konseptualizatsiya qilishda qanday rol o'ynashini yoritgan. Shu kabi qator ilmiy ishlar shuni ko'rsatmoqdaki, turli tillardagi gastronomik frazeologizm va metaforalarni solishtirish orqali ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlanadi hamda tilga madaniyatning ta'siri namoyon bo'ladi. Misol uchun, ingliz va rus tillaridagi ovqatga oid iboralarda “*non*”, “*pirog*”, “*sut*” kabi atamalar tez-tez uchrashi aniqlangan bo'lib, bu mahsulotlarning har ikki xalq hayotidagi muhim o'rnini ko'rsatadi. Biroq ularning ma'nodagi aks ettirgan qadriyatlari turlicha bo'lishi mumkin – bu madaniy farqlarga bog'liq holda shakllangan.

XULOSA. Demak, jahon tilshunoslari olib borgan tadqiqotlar gastronomik birliklarning lingvistik xususiyatlarini o'rganish orqali madaniyatlararo umumiylik va milliy o'ziga xoslik namoyon bo'lishini tasdiqladi. Ovqatga oid so'z va iboralar har bir xalqning mentaliteti, qadriyatlari, turmush tarzi haqidagi qimmatli ma'lumotlarni beradi. Shu bois bizningcha, gastronomik turizmni tilshunoslik nuqtai nazaridan o'rganishda avvalo shu mavjud ilmiy yondashuv va xulosalarga tayangan holda ish ko'rmoq lozim. Tilshunoslikdagi yondashuv gastronomik turizm mavzusiga tadbiiq qilinsa, taom nomlari va ovqat bilan bog'liq iboralarda milliy madaniyat qanday aks etishini aniqlashimiz mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bobyrsheda, L. K. *Frazeologizmy russkogo i adygeyskogo yazykov v svete lingvokulturologii.* — Maykop: Adygeyskiy gosudarstvennyy universitet, 2012.
2. Kapelyushnik, E. V. *Kulinarniy kod v yazyke i kul'ture.* — Sankt-Peterburg: Izd-vo SPbGU, 2015.
3. Maslova, V. A. *Lingvokulturologiya.* — Moskva: Akademiya, 2001.
4. Sokhan, I. V. *Pishcha kak fenomen kultury: Filosofsko-antropologicheskiy analiz.* — Moskva: Nauka, 2010.